

15 februari 2002

Hudo, okkendollen, tijgerval en Balkan

Ewoud Sanders

Omdat onze bossen niet volstaan met wc's met waterspoeling, en omdat padvindere en verkenner nog al eens in bossen kamperen, heeft dit geleid tot de uitvinding van de *hudo*. De *hudo* is, simpel gezegd, een kuil in de grond (met zeilen erom heen) waar je in kunt poepen.

De vraag is natuurlijk waarom je een kuil in de grond een *hudo* noemt. Duizenden ex-padvindere en ex-verkenner kunnen u daar zo het antwoord op geven: omdat *hudo* een afkorting is van 'Houd Uw Darmen Open'. Zo hebben zij dat, ooit, geleerd van hun hopman of hopvrouw.

Omdat er onder de lezere van *NRC Handelsblad* nogal wat voormalige padvindere en verkenner rondlopen, kreeg ik - op zoek naar synoniemen voor 'wc' - het woord *hudo* vele malen aangeleverd, plus bovenstaande verklaring. Maar er waren twijfelaars. Eén lezer vermoedde dat het eigenlijk om een samentrekking van 'hurkdoos' gaat, een ander meende dat *hudo* geen afkorting is van 'Houd Uw Darmen Open', maar van 'Hier Uw Dagelijkse Ontlasting'. Bij die laatste verklaring zie ik onmiddellijk een hopmens voor me die 'Houd Uw Darmen Open' wat al te grof vond voor de tere padvinderziel, en die daarom iets kuisere bedacht.

De vraag is, wie heeft er gelijk: de hurkdoos, de open darmen of de dagelijkse ontlasting? Het antwoord is een beetje onthutsend, want het maakt duidelijk dat duizenden, zo niet tienduizenden padvindere en verkenner de laatste eeuw in het ootje zijn genomen. Als we het *Etymologisch woordenboek* van Van Dale mogen geloven, is *hudo* namelijk afkomstig uit het Urdu, een dialect van het Hindi, de officiële taal van Pakistan. In het Urdu werd *hawda* gebruikt voor 'gestoelte dat door kamelen of olifanten wordt gedragen'. Het is ook in het Engels terechtgekomen, in de vorm *howdah*.

Hoe de padvindere ertoe zijn gekomen een Urdu-woord voor 'olifantgestoelte' te gaan gebruiken voor een primitieve, omheinde plee in het bos, vertelt Van Dale's woordenboek niet, maar het lijkt me dat we dit te danken hebben aan Baden-Powell, de Britse grondlegger van de padvinderij. Zoals bekend diende Baden-Powell als militair in Brits-Indië (en Zuid-Afrika), en door hem kent de padvinderstaal nogal wat buitenlandse woorden, zoals *rally*, *jamboree*, *rowan* (voor 'boyscout tussen veertien en zeventien jaar'), *koempoelan* (voor 'jaarlijkse bijeenkomst van padvindereleiders en -leiderstere') en *oubaas* (een Afrikaans woord dat in de padvinderij wordt gebruikt voor 'leider van de voortrekkere').

Ik had graag, voor je weet maar nooit, nog bij *hudo* gekeken in het *Grote Nederlandse padvinderewoordenboek*, maar dat blijkt helaas niet te bestaan. Althans, ik heb geen boek of artikel over de padvinderstaal kunnen vinden. Als er lezere zijn die zo'n publicatie kennen, hoor ik het graag, want ze hebben een heel eigen taaltje, die padvindere, dat weet ik nog uit het jaartje dat ik zelf lid ben geweest.

Eén padvinderewoord wil ik u alvast meegeven en dat is *okkendollen*. Ik vond het in de Grote Van Dale, met als toelichting '(scouting) purken wegschieten'. Wellicht ben ik

te kort padvinder geweest, maar ik weet niet wat een *purk* is. Van Dale geeft drie mogelijkheden: 1. 'onderblijfsel, uk'; 2. 'niet-veredelde perzik', en 3. '(informeel) hard stuk snot uit de neus'. Een *onderblijfsel* blijkt te zijn een 'persoon of vrucht die, dier dat niet groeit, klein en achterlijk blijft'.

Ik vind het er allemaal steeds spannender op worden: kennelijk worden er bij de padvinderij purken weggeschoten en dat zouden harde snotresten kunnen zijn, ukkies, perziken of kleine dieren of personen, waardoor *okkendollen* opeens de scoutingvariant is geworden van *dwergerpen*.

Hoe dan ook, volgens een lezer trokken sommige padvinders zingend ter hudo. Op de wijs van 'Julia zo schoon' zongen zij:

Het mooiste hier in 't kamp
De hudo is een goeie
Het is een zespersoons
Dus gaan we per patrouille.

Tijgerval Behalve door padvinders en verkenners werd er veel gekampeerd door leden van de NJN, de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. En ook die moesten in het bos natuurlijk een plek maken om zich te kunnen ontlasten. Diverse lezers bleken daar nog scherpe herinneringen aan te hebben. „Niet alleen de padvinderij kampeerde onder primitieve omstandigheden”, schreef een van hen, „bij de NJN was het zelfs nog een tikje ruiger. Elk kamp had twee zelfgeconstrueerde latrines, een voor de jongens en een voor de meisjes: de *tijgerval*. Naar de wc gaan noemde je *tijgeren*, de balk waar je op zat was de *tijgerbalk*, wc-papier heette *tijgerfilm* en de handige knaap die de latrines wist te construeren was de *tijgerspecialist*.”

Tot slot nog iets over de *Balkan*. Vorige week schreef ik dat dit woord op de Koninklijke Militaire Academie (KMA) in Breda wordt gebruikt voor 'wc'. Ter verklaring van de herkomst haalde ik het *Woordenboek van Jan Soldaat* (1980) van Henk Salleveldt aan: „De *Balkan* noemde men de uitbouw aan het Academiegebouw, waarin zich de toiletten bevonden, zinspelend op de ideeën *uitbouw*, *koude* en *rotzooi*. Anderen zeggen, dat de veldlatrine oorspronkelijk zo werd genoemd, omdat men daarop met zijn rug tegen de *balk an* zat.”

Behalve veel ex-padvinders telt het abonneebestand van *NRC Handelsblad* nogal wat (ex-)militairen, die graag nog enkele Balkandetails kwijt wilden. Een van hen schreef: „Aan het hoofdgebouw van de KMA, heeft inderdaad een uitbouw gezeten die dienst deed als toiletruimte. Deze dateert van na 1826 en is in 1948 gesloopt. De toiletten bevonden zich daarna in een grote ruimte in het hoofdgebouw. Hierin bevonden zich circa vijftig toiletten en circa tien urinoirs. Volgens het boek *1828-1978. Honderdvijftig jaar Koninklijke Militaire Academie*, samengesteld door H.J. Wolf, dateert de naam *Balkan* al van ver voor de Eerste Wereldoorlog, omdat er op de Balkan altijd wel rommel was. In 1950 werd aan ons jongstejaars verteld dat deze naam was gekozen vanwege de vele kleine staatjes in deze ruimte. De Balkan en de daarnaast gelegen wapenkamer moesten omstreeks 1975 wijken voor de uitbreiding van de officiersmess. Waar je nu zit voor het nuttigen van koffie of een drankje zat je toen voor andere zaken!”

Ik kan daar nog een ding aan toevoegen, en daarmee is de discussie over dit woord wat mij betreft gesloten. *Balkan* in de betekenis 'wc' dateert inderdaad van ver voor de Eerste Wereldoorlog, want het is al in 1882 te vinden in *Onze volkstaal: tijdschrift gewijd aan de studie der Nederlandsche tongvallen*. In een 'Lijst van woorden, gebruikelijk aan de Koninklijke Militaire Akademie', staat daar: „Balkan. Een slechts gedurende het Cadetten-Kamp op de Teteringsche Heide gebruikelijke uitdrukking voor

'veld-latrine'. Waarschijnlijk heeft dit woord zijn oorsprong te danken aan den vorm: zijnde een aardrug en aan de smalle ingangen die aan passen doen denken: *balkannen* dit is het gebruik maken dier latrine."

Aanvullingen en reacties naar sanders@nrc.nl.

sanders@nrc.nl

© Op dit artikel berust auteursrecht

